

Вивчайте, любіть свою мову,
як світлу Вітчизну любіть,
як стягів красу малинову,
як рідного неба блакить.

Володимир Сосюра

▶ ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО У 2 КЛАСІ

МОВА Й МОВЛЕННЯ

§ 1. Мова в житті народу

Я без тебе, мово, без зерна полова

Юрій Рибчинський

1. Виразно прочитайте уривок із вірша.

Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос — більш нічого.
А серце б'ється — ожива,
як їх почує!.. Знать, од Бога
і голос той, і ті слова
ідуть між люди!

Тарас Шевченко

2. Випишіть слово з апострофом. Доберіть та запишіть іще п'ять таких слів.

2. 1. Із поданих складів утвори та запиши слова. Які ці слова за значенням?

ки пред ді пра ди

2. Спиши, вставляючи пропущені букви. Поясни правопис цих слів.

Поколі..я народу проходять одне за одним, але результати жи..я кожного поколі..я залишаються в мові — у спадок нащадкам.

Костянтин Ушинський

3. Побудуй звукову модель слова *покоління*.

3. 1. Прочитай уривок із вірша.

Я без тебе, мово,
без зерна полова,

соняшник без сонця,
без птахів діброва.

Юрій Рибчинський

2. Випиши слова, в яких усі приголосні звуки дзвінкі.

4. 1. Прочитай поетичні рядки. Як ти їх розумієш?

Буду я навчатись **мови** золотої
у трави-веснянки, у **гори** крутої,
в **потічка** веселого, що постане річкою,
в **пагінця** зеленого, що зросте смерічкою.

Андрій Малишко

2. Спиши вірш. До виділених слів знайди зв'язані за змістом слова — назви ознак. Підкресли їх. Які барви рідної землі вони змальовують? Які почуття пробуджують?

§ 2. Усне і писемне мовлення

І букви, наче зорі, світять

Богдан-Ігор Антонич

5. 1. Прочитайте уривок із вірша. Доберіть заголовок.

У вікні любисток, на підлозі м'ята,
у простій оправі — книга серед книг.
Наче щедре сонце поселилось в хаті,
як велике щастя стало на поріг.
Мудра, світла книга — то «Кобзар» Тараса...

Анатолій Камінчук

2. Побудуйте звукові моделі слів *м'ята*, *щедре*.

6. 1. Із поданих складів утвори і запиши слова. Що вони називають?

Бід Код Бук зар лі я вар

7. 1. Пригадай, чим відрізняється писемне мовлення від усного.

2. Розглянь зображені знаки. У якому мовленні їх використовують: усному чи писемному? Для чого?

? ! . , : -

а, б, в, г

1, 2, 3, 4

8. 1. Прочитайте зачин і кінцівку оповідання. Усно складіть основну частину.

СУПЕРЕЧКА ДВОХ КНИГ

У бібліотеці на полиці стояли дві книги. Одна — в шкіряній оправі, назву тиснено золотими літерами. Це книга про Великого **Завойовника**. Друга — в тоненькій, сіренькій обкладинці. Це книга про Плугатаря й Сіяча.

...

— А я знаю, де твій Завойовник, — каже книга про Плугатаря й Сіяча. — Він зогнив у землі. А мої Плугатар і Сіяч живуть вічно.

За Василем Сухомлинським

2. Спишіть зачин оповідання із коментуванням.

Випиши з тексту попередньої вправи виділене слово. Поясни його правопис. Запиши ще п'ять слів із буквосполученнями *йо,ьо*.

§ 3. Культура мовлення.

Слова ввічливості

Є слова, що білі-білі, як конвалії квітки

Олександр Олесь

10. 1. Прочитайте уривок із вірша. Які думки, почуття пробуджують ці поетичні рядки?

Є слова, що білі-білі,
як конвалії квітки,
лагідні, як усміх ранку,
ніжносяйні, як зірки.
Є слова, як жар, пекучі
і отруйні, наче чад...

Олександр Олесь

2. Спишіть перше речення. Підкресліть слова — назви ознак. Слово *ніжносяйні* поділіть на склади для перенесення.

11. 1. Перестав склади, утвори й запиши слова.

Барвисте дієслова куюся

2. Пригадай, які ще слова ввічливості ти знаєш. Для чого ми їх уживаємо? Як вимовляємо?

пріязний

гармонія

12. 1. Підготуйтеся і виразно прочитайте вірш в особах.

Піднімає джміль фіранку,
каже: — Доброго вам ранку!
Як вам, бджілко, ночувалось?
Чи дощу не почувалось?

Виглядає бджілка з хатки:
— У дзвіночку добре спатки.
Цей дзвіночок — як намет,
тільки дощ — як кулемет.

Ліна Костенко

2. Чи дотримуються культури мовлення джміль і бджілка? Чому ви так думаєте?
3. Спишіть із коментуванням: *I варіант* — першу строфу; *II варіант* — другу строфу. Підкресліть слова із буквосполученнями *дж, дз*. Побудуйте звукові моделі цих слів.

13.

теплого
лід і розмерзає
Від слова

стріла
ранить, а
Не слово
гостре

Запитання і завдання для повторення

1. Яке значення має мова в житті народу?
2. Як виражають думки і почуття в усному мовленні?
3. Що таке культура мовлення?

СЛОВО. ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

§ 4. Слова з прямим і переносним значенням

Мене береза златокоса стрічає на горбі

Юрій Клен

14. 1. Прочитай поетичні рядки.

Стежка з головою вкрилася травою
і заснула. Спить.

Дмитро Павличко

2. Які слова змальовують стежину, немов живу істоту? А хто насправді може вкритися з головою, заснути, спати?

15.

1. Із поданих складів утвори і запиши слова. Які ці слова за значенням?

м я в і ч і т т я

2. Із «розсипаних» слів побудуй і запиши речення.

берізонька, хвалилася, та, Ой

3. Поділи виділене слово на склади для перенесення.

16.

1. Послухайте уривок із вірша у супроводі музичного твору Івана Пустового «Осінній етюд». Що ви уявляєте?

Розхристана й простоволоса,
в ялиновій юрбі
мене береза златокоса
стрічає на горбі.

Бере за руку, яснозора,
і в шелестливу тінь
веде, спокійна і прозора,
немов у свій курінь.

Юрій Клен

2. Доповніть і запишіть речення, використовуючи слова з вірша.

Береза (яка?) ...

17.

1. Розгляньте малюнки і прочитайте тексти, складені за мотивами вірша Юрія Клена. Порівняйте значення виділених слів.

Золотокоса Оксанка мене **стрічає** на горбі.
Бере за руку й веде в березовий гай.

Золотокоса береза мене **стрічає** на горбі.
Бере за руку, веде у свій курінь.

У мовленні слова вживають у **прямому** та **переносному** значеннях. Слова у **прямому** значенні — це назви предметів, дій, ознак, які бувають насправді, наприклад: *залізний цвях, лисяча нора*. Слова в **переносному** значенні — це назви образні, перенесені з одних предметів і явищ на інші: *залізний характер* (тобто міцний), *лисяча вдача* (так кажуть про хитру людину).

2. У якому тексті виділені слова вжито у **прямому** значенні, а в якому — у **переносному**? Чому ви так вважаєте?
3. Поміркуйте, в якому значенні вжито слово *золотокоса* у словосполученнях *золотокоса Оксанка* і *золотокоса береза*. Якого кольору волосся у дівчинки? Воно може бути золотим? А береза може мати золоті коси? Зробіть висновок.
4. Доберіть слова з **прямим** і **переносним** значенням до слів: *I варіант* — річка, дощ, поле; *II варіант* — сонце, роса, берег. Складіть і запишіть речення зі словами, вжитими у **переносному** значенні.

18. 1. Прочитай текст. Знайди слова, вжиті у переносному значенні. Поясни, як ти їх розумієш.

ПРО ЩО ШЕПОЧУТЬ БЕРІЗКИ?

Що ж вони шепочуть? Що? Сорока просто вмирала з нетерпіння. Вона крутилась на всі боки, виглядаючи на узліссі щось цікаве. І раптом помітила! У гіллі на вербі висіло гніздо незвичайне, схоже на рукавичку. Он про що шепочуть берізки — про дивне гніздо! Тепле й м'якеньке. І висить на тоненьких гілочках — нехай спробує хижак якийсь дістатися. Хто ж його змайстрував?

За Іриною Прокопенко

- 2. Випиши з тексту опис дивного гнізда. Чи здогадався/здогадалася ти, чиє це гніздо?

19. 1. Прочитай текст-опис. Які почуття він викликає? Добери до тексту заголовки.

Сиві каламутні хмари заслали **олов'яним** килимом усе небо.

Північний хижий, сердитий вітер лютує, виє, не наче голодний вовк. Квилить, голосить. Сум і тугу наганяє на душу...

За Олександром Кониським

- 2. Прочитай і спиши. Визнач, у яких словосполученнях виділені слова вжито в переносному значенні. Підкресли ці слова. Поясни свій вибір.

сиві хмари

олов'яний килим

хижий вітер

вітер **квилить**

сиві коси

олов'яний перстень

хижий вовк

дитина **квилить**

3. Виконай малюнок за змістом тексту.

§ 5. Слова, однакові за звучанням і написанням, але різні за значенням

Ох, і славний в нас обід! У борщі — городній рід

З народного

20.

1. Прочитайте скоромовку хором: спочатку — повільно, а далі — швидше й швидше.

Ох, і славний в нас обід!
У борщі — городній рід.
Кріп ускочив у **окріп**
і в окропі аж **окріп**.

2. На які питання відповідають виділені слова? Прочитайте, що вони означають.

(Що?) окріп — вода, яка кипить.

(Що зробив?) окріп — зміцнів, набрався сили.

В українській мові є слова, однакові за звучанням та написанням, але різні за значенням. Зрозуміти, що вони означають, можна лише в сполученні з іншими словами.

3. Доповніть і запишіть речення.

Городній рід у борщі — це ...

кипіти

апетит

21.

1. Запиши слова. Яке серед них «зайве»? Чому?

кріп петрушка борщ

2. Спиши приказку. Поясни, як ти розумієш її зміст.

Цибуля від семи недуг лікує.

- 22.** 1. Прочитай текст, змінюючи слова, що в дужках, відповідно до змісту.

Слово «кріп» у перекладі з латинської мови означає «пахучий». Ця городня рослина містить багато (вітаміни). Із (кріп) виготовляють олію. Використовують її у миловарінні, **парфумерії**, медицині, харчовій (промисловість).

2. Що нового ти дізнався/дізналася про кріп?
3. Як ти розумієш значення виділеного слова? Перевір себе за «Тлумачним словником української мови». Випиши це слово й поділи його на склади для перенесення по-різному.

- 23.** 1. Прочитай віршовані рядки, автором яких є відомий дитячий письменник Ігор Січовик.

1. Якщо є у тебе мати, будеш все на світі мати.
2. Я тягнув угору віз, а з гори мене він віз. 3. Котик вибрався на мур і муркоче: «Мур-мур-мур!». 4. Їжачиха сину шила чобітки без голки й шила.

2. Спиши речення. Підкресли слова, однакові за звучанням та написанням. Поясни, що вони означають.

- 24.** 1. Прочитайте слова.

I варіант

край, коса

II варіант

пара, ніс

2. Складіть і запишіть речення з цими словами, аби довести, що вони можуть мати різні значення.

- 25.** 1. Прочитай і відгадай загадку.

Моє тіло — під **землею**,
кучерики — понад нею.
Любить мене кожна юшка,
називаюсь я

2. Спиши текст загадки. Допиши слово-відгадку. Знайди і підкресли слова, вжиті у переносному значенні.
3. Поясни, що означає виділене слово. Склади і запиши речення, у якому це слово мало б інше значення.

ЗМІСТ

Повторення вивченого у 2 класі	4
--	---

МОВА Й МОВЛЕННЯ

§ 1. Мова в житті народу	4
§ 2. Усне і писемне мовлення	5
§ 3. Культура мовлення. Слова ввічливості	6

СЛОВО. ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

§ 4. Слова з прямим і переносним значенням	8
§ 5. Слова, однакові за звучанням і написанням, але різні за значенням	11
§ 6. Слова, близькі за значенням (синоніми)	13
§ 7. Слова, протилежні за значенням (антоніми)	15

БУДОВА СЛОВА

§ 8. Споріднені (спільнокореневі) слова. Корінь слова.	17
§ 9. Закінчення	20
§ 10. Основа слова. Частини основи.	24
§ 11. Чергування голосних і приголосних звуків у коренях слів.	28
§ 12. Вимова і правопис слів із ненаголошеними [е], [и] в коренях	33
§ 13. Вимова і правопис слів із дзвінками та глухими приголосними звуками	39
§ 14. Префікс	45
§ 15. Префікси і прийменники	47
§ 16. Правопис префіксів <i>роз-</i> , <i>без-</i> , <i>з-</i> , <i>с-</i>	50
§ 17. Апостроф після префіксів	54
§ 18. Суфікс	58

ЧАСТИНИ МОВИ

§ 19. Поняття про частини мови	63
--	----

ІМЕННИК

§ 20. Роль іменників у мовленні.	68
§ 21. Власні та загальні іменники	72
§ 22. Змінювання іменників за числами.	76
§ 23. Рід іменників	79
§ 24. Змінювання іменників за питаннями	83

ПРИКМЕТНИК

- § 25. Роль прикметників у мовленні. 86
§ 26. Змінювання прикметників за числами та питаннями. 91
§ 27. Змінювання прикметників за родами 93

ЧИСЛІВНИК

- § 28. Роль числівників у мовленні 104
§ 29. Вимова і правопис числівників 107

ДІЄСЛОВО

- § 30. Роль дієслів у мовленні 110
§ 31. Змінювання дієслів за числами. 114
§ 32. Змінювання дієслів за часами. 116
§ 33. Написання *не* з дієсловами 126

РЕЧЕННЯ

- § 34. Види речень. Звертання. 129
§ 35. Члени речення. Головні та другорядні члени речення 132
§ 36. Зв'язок слів у реченні. 135

ТЕКСТ

- § 37. Заголовок 140
§ 38. Найважливіші в тексті слова 142
§ 39. Тема і головна думка (мета) тексту. 144
§ 40. Текст-розповідь 147
§ 41. Текст-опис 149
§ 42. Текст-міркування 151
§ 43. Есе. 153
§ 44. Про те саме по-різному 155

- Повторення вивченого за рік** 157

Відповіді до загадок, ребусів

- 25.** Петрушка. **43.** Земля. **60.** Співак/співачка. Приїзд.
Підсніжник. **78.** Нічне небо, зорі й місяць. Ніч і день. Ніч.
114. Мурашка. **120.** Вітер. **143.** Слон.
178. Черепаха. **205.** Хмара. **255.** П'ять. Дев'ять.
338. Бджоли. **339.** Бджола. **358.** Осика.